Život a dielo Boženy Slančíkovej-Timravy v kontexte daného historického obdobia[1]

Július Lomenčík

LOMENČÍK, Július. The life and work of Božena Slančíková Timrava in the context of the given historical period. In *Historický zborník*, Vol. 35, 2025, pp. 13 – 29.
Abstract: In this article, we examine the key events in the life of Slovak writer Božena Slančíková Timrava in the context of individual historical periods. We trace the connection between her life and everyday reality in a Novohrad village which is reflected in the content of the author' s literary works. On this basis, we point out how Timrava's personality was influenced by certain contemporary events, with an emphasis on her psychological analysis of her literary heroes. In evaluating contemporary events, we emphasize in particular Timrava's critical view of people's actions in the context of a given society. In particular, the establishment of a literary work in new socio-political conditions with an emphasis on the perception of the situation before and after the creation of the Czecho-Slovak Republic.
Keywords: Timrava, Life, Society, Literary Work, Historical Context.

Obec Polichno je na vyvýšenej časti Novohradu (600 m n. m.) – „na vrchoch" – čisto slovenské a za čias Boženy Slančíkovej-Timravy (1867 – 1951) bolo komunikačne odľahlé a chudobné. Podľa literárneho kritika Alexandra Matušku „tvrdosti prírodných podmienok odpovedá povaha tamojšieho ľudu: tvrdá i tá, príkra a drsná, no schopná i pri takejto uspôsobenosti strojiť si hody krásy v mužských kabaniciach, širiciach a krpcoch, ale najmä v paráde nádherných ženských krojov a schopná aj svojských hodov vo svojom sklone k výsmešnosti: každý tu okrem svojho spravodlivého mena má i meno, ktorým ho obdarili jeho výsmešní spoluobčania…"[2]

Božena Slančíková sa tu narodila v rodine evanjelického farára Pavla Slančíka (1833 Lovinobaňa – 1909 Polichno), v ktorej bolo jedenásť detí (z nich sa dospelého veku dožili Irena, Božena, Izabela, Mária, Pavel a Bohuslav). Božena navštevovala polichniansku školu (1874 – 1876), v ktorej vyučoval Daniel Bazovský. Potom pre skromné materiálne pomery v rodine ju vyučoval otec aj s ostatnými súrodencami až do osemnásteho roku doma, a to v troch rečiach: po slovensky, po nemecky a po maďarsky, a na konci školského roka vykonávali skúšku. Pavel Slančík potom dcéry dal na jeden rok do niektorých škôl. V otcovej výchove a výučbe, ktorá sa vyrovnala školskej, mala pre Boženu hlbší význam otcova

[1] Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA 1/0662/22 Hodnotový potenciál kontextovej expresivity v onlinových novinách a časopisoch.
[2] MATUŠKA, Alexander. Timravine miesto v našej literatúre. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958, s. 493.

zásada o výchove detí: „Nech bude každé podľa svojho spôsobu šťastné, nechať ho.“[3] Takto v tom vlastnom, v tom, čím sa mala stať, bola odkázaná na seba a vytvárala a formovala sa v samote, aj keď obklopená rodičmi a súrodencami. Božena takmer celý život prežila na dvoch novohradských dedinách, v Polichne a Ábelovej. Z tohto kraja odchádzala zriedkavo, konkrétne rok pobudla (1881 – 1882) na Orfanidesovej škole v Banskej Bystrici.[4]

Na prelome 19. a 20. storočia sa spoločenský život postupne menil a medziľudské vzťahy nadobúdali dramatickejšiu polohu aj z pohľadu národných snáh. Bolo to motivované daným historickým vývinom najmä v oblasti ekonomickej a následne sociálnej. O vnútornej situácii človeka tých čias naďalej najnázornejší obraz podávala literatúra a tiež Timrava pokračovala v tvorivej literárnej tvorbe, v ktorej bola postupne stále viac kritickejšia.

V roku 1900 strávila niekoľko mesiacov v Dolnom Kubíne, kde robila „spoločnicu“ (za plat) v dome vdovy Országhovej a svoje zážitky z „našského“ prostredia stvárnila v novele *Skúsenosť*.[5] Novela má autobiografický charakter – zobrazená je v postave Maríny Majtáňovej, dievčaťa z dediny, ktoré vníma mestskú atmosféru v oravskom národnom prostredí. Timrava sa tam stretáva s niektorými „našimi ľuďmi“ (vtedajší predstavitelia slovenského života a literatúry – S. H. Vajanský v postave Vilinského a P. O. Hviezdoslav v postave básnika Javora). Zachytáva teda konkrétne živé postavy, ktoré majstrovsky charakterizuje. Timrava konfrontuje svoje dovtedajšie skúsenosti z dedinského prostredia s novým spoločenským prostredím, do ktorého sa dostala a v ktorom akoby videla samu seba. Výsledkom je jej sklamanie z dvojtvárnosti „veľkej“ panej a podľa literárneho vedca Stanislava Šmatláka „najmä psychická trápnosť vlastného postavenia najatej ‚spoločnice‘ (…), ktorá sa zachraňuje predčasným útekom domov“.[6] Na začiatku 20. storočia mala za sebou už časopisecky publikovaných niekoľko próz, ktoré upozorňovali na jej výrazný rázovitý literárny talent. Všimol si to aj jeden z posledných žijúcich štúrovcov – 77-ročný Ján Francisci, ktorý v osobnom liste Timrave zložil veľkú literárnu poklonu s odporúčaním, aby svoj talent ďalej zveľaďovala.[7]

---

[3] Podľa KRČMÉRY, 0ľga. Prostredie detstva a vývinu Boženy Slančíkovej-Timravy. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 39.

[4] Škola profesora Orfanidesa bola síce dobrá, ale ubytovanie u profesorskej vdovy Markušovej zanechalo negatívne následky v duši mladého dievčaťa. Dozvedáme sa o tom z jej umeleckého diela *Všetko za národ* (MEČIAR, Stanislav (ed.). *Sobrané spisy Timravy, sväzok XI*. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1943; tiež dostupné online: SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena. Všetko za národ. In *Zlatý fond denníka SME*, 2022: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3062/Slancikova-Timrava_Vsetko-za-narod [cit. 29. 10. 2025]), i z vlastného životopisu *Môj životopis* (1922).

[5] Táto Timravina autobiografická novela (*Slovenské pohľady*, roč. 22, 1902, s. 213-229, 311-323, 353-364, 428-432, 487-498) s výrazným skúsenostným zázemím z čias pobytu v role spoločníčky vdovy Országhovej (v novele Bukovičovej) svojím kritickým akcentom vyvolala na jednej strane nesúhlas a na druhej strane vyzdvihla autorkinu odvahu podať umelecké svedectvo pravdy o vtedajšej malomestskej spoločnosti.

[6] ŠMATLÁK, Stanislav. *Dejiny slovenskej literatúry II*. Bratislava : Národné literárne centrum, 1999, s. 265-266.

[7] „Slečna Božena! Vy máte veľmi vzácny a bohatý dar pozorovania, ktorý Vám je, v porovnaní s inými, na veľkej pomoci, a taký šťastný takt, ktorým viete určiť a ustáliť, čoho nie primnoho a nie primálo, ale práve koľko treba a svedčno. A to všetko je pôvodné slovenské. (…) K tomu oprobujem sa pripojiť prosbu, aby ste tento Váš zriedkavý novelistický talent nenechali zahrdzavieť a zadriemať, ale čím častejšie potešili jeho plodmi túžobne ich očakávajúce obecenstvo, a medzi ním i mňa.“ Podľa Spisovatelia o Timrave

Tak ako bol organicky spätý Timravin život so životom ľudí na novohradskej dedine, takisto to bolo s jej dielom, kde spočiatku nedostatok extenzity záberu vyvažovala intenzitou, hĺbkou psychologického prieniku a poznania. V podstate bola odkázaná na toto prostredie a bola s ním natoľko zrastená, že pri svojej uzavretej povahe sa postupne v nej vyformoval talent nielen poznať, ale i znázorniť zvyky a hlavne dušu ľudí. Pritom jej spisovateľská poctivosť by jej nikdy nedovolila písať o niečom, čo pozná len povrchne.[8] K tomu ako dcéra farára mala veľa príležitostí, pretože k jej otcovi sa chodili ľudia zdôveriť so svojimi problémami. Podľa Michala Laciaka pozorným počúvaním „fotografovala ľudí".[9] A Boženka vždy väčšinou mlčanlivá z kúta pozorovala a zapamätala si každé povedané slovo, aby ho neskoršie verne a živo literárne stvárnila. K tomu Oľga Krčméry v spomienkach poznamenala, že *„... okrem ľudových motívov, ktoré sú najcharakteristickejšie u Timravy, opisuje v niektorých svojich prácach aj inteligentov, ale tiež len toho kraja, tak verne, akí boli, že obyčajne tamojšie pomery poznajúci človek hneď pozná i osoby ako živé."*[10] Aj po odsťahovaní do Ábelovej naďalej literárne stvárňovala postavy odpozorované z každodenného života: napríklad do nepublikovanej divadelnej hry *Prekážky*, na základe upozornenia evanjelického farára v Ábelove, Adolfa Kusého, *„... dala sklepárku, čo jej bránili vydať sa. Bola to Mlynaričová, teraz vydatá Deáková. Tú divadelnú hru hralo gymnázium v Lučenci. V dedine to vedeli. Ešte si aj hovorili:„Just to tak bolo.""*[11]

V roku 1909 zomrel Timravin otec. V tom čase bola hospitalizovaná po operácii v nemocnici v Balážskych Ďarmotách. Smutnú správu oznámili telegraficky riaditeľstvu nemocnice so žiadosťou, aby jej túto správu tlmočili vo vhodnom čase a primeraným spôsobom vzhľadom na jej zdravotný stav. Neopatrná ošetrovateľka sa však pred ňou preriekla, čo na citlivú Boženku len niekoľko dní po operácii zapôsobilo negatívne – upadla do bezvedomia a po prebratí bol jej stav vážny. Napokon síce zdravotné problémy sa podarilo vyliečiť, ale v domácom prostredí na ňu neprítomnosť otca veľmi silno emocionálne zapôsobila. V máji namiesto zvítania navštívila už len jeho hrob. V tom istom roku sa v jeseni presťahovala aj s matkou do susednej Ábelovej. Jej tri sestry boli už vydaté a dvaja bratia ženatí. K uvedeným smutným udalostiam napísala v liste Elene Maróthy-Šoltésovej nasledovné: *„Predvečer 12. mája pri odbavovaní jedného pohrebu ostal zle a po jednonočnom utrpení potom ráno o 4- tej dokonal na porážku srdca.*

(Z listov a ankiet.). In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 284-285.

[8] „Keď sme sa vše žartom, ako bývalo medzi nami zvykom – rozprávali s ňou o tom, že by mala niečo napísať i ‚z mesta', lebo veď chodí i do mesta, len sa usmiala, ako keby nám chcela povedať: Čo vy viete, čo treba k tomu, aby človek písal… Ktovie, či po niečom takom i nezatúžila. Lenže v rokoch, keď mala možnosť bližšie sa zoznámiť s ľuďmi a životom v meste, považovala svoju spisovateľskú dráhu už za dovŕšenú." ČEČETKA, Ľudovít. Timravin veľký svet: ľudia. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 154.

[9] LACIAK, Michal. Slovko spomienky. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 55.

[10] KRČMÉRY, Oľga. Prostredie detstva a vývinu Boženy Slančíkovej-Timravy, s. 47.

[11] Podľa ORMIS V., Ján. „Iľa-kráľovná" a iní Timravini pamätníci spomínajú… In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 64.

Boľastná a horká strata nám, pre mňa tým bolestnejšia, že som ani pri pohrebe nebola prítomná a smrť dobrého otca bola mi len o dva týždne zdelená. Po ťažkej operácii ležala som chorá v špitáli v Ďarmotách. Len pred dvoma týždňami vrátila som sa ešte slabá a pomaly sa zotavujúca v tejto strašnej opustenosti našej…"[12]

S matkou sa najskôr ubytovali v gazdovskom dome u Mojžíkov (dom č. 8). Aj v tomto novom prostredí žila spolu s matkou v skromných podmienkach, podobne ako v rodičovskom dome na chudobnej fare. Podľa Miliny Rástockej (jej matka Irena Laciaková bola Timravinou sestrou) Timrave *„… bola chudoba taká blízka, že s ňou cítila a opovrhovala nafúkancami, menovite ak to bolo z vedomia majetku, bohatstva."*[13] Timrava prišla do Ábelovej prvýkrát na kratší pobyt vtedy, keď jej brat z dvojičiek, Bohuslav Slančík, sa stal ábelovským farárom. Viedla mu domácnosť, kým sa neoženil. Vtedy sa zamilovala do tamojšieho učiteľa Ľudovíta Čipkayho. Intuitívne však cítila, že sa tento vzťah nebude rozvíjať nielen preto, že bol mladší, ale jeho povaha jej nevyhovovala. Potom sa opäť vrátila do Polichna, kde bola do otcovej smrti.

V apríli 1910 požiar, ktorý vypukol z nezistených príčin, mojžíkovský dom zničil spolu s inými domami. K tomu bývalý učiteľ v Polichne Alexander Čečetka vo svojich spomienkach („z diaľky viac ako polstoročia") uviedol, že *„Boženka bola vtedy sama doma, lebo jej matka sa práve v tom čase zdržiavala u nás, na Polichne, pri svojej mladšej dcére: čakali sme v rodine radostnú udalosť. Ja som hneď, ako sme podľa žiare na oblohe spozorovali požiar, bežal na Ábelovú, kde som zastihol Boženku v zúfalom plači stáť nad hŕbkou vecí, ktoré sa im podarilo napochytro vyniesť z horiaceho domu."*[14] Po tejto nešťastnej udalosti odišli bývať do druhého gazdovského domu (č. 13), kde vtedajšia domáca Mária Kúkeľová si takto na ňu zaspomínala: *„Spisovateľka bývala u nás aj s matkou deväť rokov (1910 – 1919). Než sa k nám nasťahovali, prišiel k nám pán farár, jej brat, aby sme vraj upravili príbytok pre jeho matku a sestru. Mali aj polovicu záhrady. Bola to veľmi dobrá osoba. Ja som si nepodbala, čo robievala. Pán farár ich aj vydržiaval. Navštevovala ich len rodina z Polichna a Horného Tisovníka. Pani spisovateľka každú nedeľu chodila do kostola. Len vtedy nešla, keď bola chorá. Zvala som ju ‚naši kišasoňka'. Moja svokra jej pekávala chlieb."*[15]

Napriek neľahkej životnej situácii pokračovala v literárnej tvorbe. Svoje príbehy uverejňovala v časopisoch a kalendároch.[16] Z osobných spomienok ľudí, ktorí boli

---

[12] KUSÝ, Ivan (ed.). *Korešpondencia Timravy a Šoltésovej*. Bratislava : Slovenská akadémia vied a umení, 1952, s. 43 (list z 12. 6. 1909).

[13] RÁSTOCKÁ-LACIAKOVÁ, Milina. S Timravou na cestách. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 67.

[14] ČEČETKA, Alexander. Timravin veľký svet: ľudia, s. 58-59.

[15] Podľa KUSÝ, Adolf. V Ábelovej spomínajú na Timravu. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*. s. 86.

[16] Jej novela Ondro Hľonzo In *Slovenské pohľady*, roč. 29, 1909, č. s. 206-220). V americkom periodiku vyšla Tá zem vábna. In *Slovenský denník*, roč. 9, 1909, č. 2176-2181. V *Slovenskom obrázkovom kalendári pre katolíkov, evanjelikov, pravoslávnych a židov* (1910, s. 34-51) vyšla poviedka Mýlna cesta. V *Kalendári Národného slovenského spolku v USA* (1911; s. 97-103, 121-127, 145-150) vyšla jej novela Víťazstvo. *Kalendár Národného slovenského spolku v USA* (1912; s. 171-202) uverejnil Timravinu novelu Žiadna

s Timravou v kontakte v Ábelovej, sa zachovalo aj vzácne svedectvo o spôsobe písania, pri ktorom vraj kľačala na stoličke na jednom kolene a druhou nohou stála na zemi. Podľa osobného vyznania najradšej písala v noci, od večera do rána, a pred písaním mala vždy všetko premyslené. Napokon jej spisovateľská poctivosť by jej nikdy nebola dovolila písať o niečom, čo pozná len povrchne. O svojej spisovateľskej činnosti sa pred svojimi najbližšími väčšinou nevyjadrovala: *„Akoby im bola vsugerovala: nemiešajte sa mi do toho, to je moja súkromná vec a nechcem sa s ňou nikomu zdôverovať.“*[17] Písaním zachytávala život ľudí aj v Ábelovej s upriamením pozornosti na charaktery a osudy niektorých z nich, ktorých vo svojich dielach len premenovala. Na ilustráciu uvedeného uvedieme zo spomienok svedectvo Anny Deákovej, rodenej Mlynaričovej, a to i pre uvedenie Timravinej málo známej divadelnej hry *Prekážky*: *„Pani spisovateľka, ktorá dobre poznala môj život, napísala o mne a o mojom mužovi divadlo. Divadlo sa volá Prekážky. Keď ho hrali v Ábelovej, málo som z neho videla, lebo som toho času bola v krčme zamestnaná. To však, čo som videla, verne zachycovalo moje ťažkosti, keď som sa vydávala. Divadlo Prekážky, ako viem, nebolo vytlačené a na tento čas je stratené. Ja som sa na pani spisovateľku nehnevala, že ma opísala.“*[18]

Prvú svetovú vojnu (1914 – 1918) prežila v biede. Vojnu veľmi nenávidela a bála sa nielen o seba, matku a celú rodinu, z ktorej najmä o chlapcov, ale vôbec o všetku slovenskú mládež. Aj keď život po vypuknutí vojny plynul v Ábelovej pomerne pokojne ďalej, predsa už nebolo tak príjemne. Medzi ľuďmi prevládal strach z budúcich hrôz. O niektorých stránkach Timravinho života počas vojny sa dozvedáme zo spomienok žien, ktoré v dome posluhovali.[19]

Začiatkom augusta 1914 sa rozhodla navštíviť sestru Laciakovú v Hornom Tisovníku a odtiaľ v Suchániach sestru Máriu Krpelcovú s prosbou, aby išli s ňou do Martina na martinské slávnosti. Prešli peši na detviansku železničnú stanicu, pričom cesta bola

---

radosť. V Páričkovom *Slovenskom rodinnom kalendári na rok 1912* vyšli jej poviedky V ktorú stranu II (s. 38-60), a U Kanátov (III, s. 38-57). V periodiku *Živena : časopis pre kultúrne a ženské záujmy* (roč. 3, 1912, s. 97-107, 129-140, 161-171, 193-198, 225-233, 257-265, 289-300) vychádzala Timravina novela Strašný koniec. V *Slovenskom obrázkovom kalendári* (roč. 42, 1913, s. 50-65) bola publikovaná jej poviedka Mojžík. V časopise *Živena* (roč. 4, 1913, s. 225-232, 257-265, 293-300, 329-335, 362-368) vychádzala Timravina novela Príde čas.

[17] MRÁZ, Andrej. Aká bola pri osobnom styku a v korešpondencii. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 112.

[18] Podľa KUSÝ, Adolf. *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 89-90.

[19] Zuzna Kropáčová, rod. Kováčová, posluhovala v rokoch 1914 – 1916, spomína: „Dobre sa pamätám, že milovala kvety. Keď som sa jej opýtala, prečo sa toľko kvetmi zaoberá, povedala: ‚Vieš, Zuzka, kto má kvietky rád, toho aj pánboh má rád.‘ Chodievala k bratovi do fary a tiež zavše do Horného Tisovníka k sestre. Do Polichna chodila navštevovať sestru, vydatú za učiteľom Čečetkom. Kišasonka posielala ma robiť ku gazdom, ktorí jej zato dali zrno pre hydinu. (…) Keď sme s dievčatmi spievali, pani spisovateľka nás rada počúvala. Chodievala často na faru, kde dozerala na deti. Hrala na klavíri a deti pri nej tancovali. Večer čítavala noviny a písala.“ V tom čase na fare slúžila aj Mária Deáková, rodená Kyseľová, ktorá si na spisovateľku tiež zaspomínala: „Živila sa z fary. Dávali jej mliečka a čo bolo treba. Dva-tri razy do týždňa jedla na fare. Pomáhala pri bratových dietkach. Štrikúvala im ponožky a pančuchy. Cez vojnu boli u nás v Ábelovej zajatí Rusi. Rada sa s nimi rozprávala, čo sa jej bratovi, pánu farárovi, nepáčilo.“ Podľa: KUSÝ, Adolf. *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 86-87.

namáhavá, lebo okrem nevyhnutnej batožiny niesli aj kroje. V Martine sa však dozvedeli, že slávnosti zakázali. Ubytovali sa u spisovateľky E. M. Šoltésovej, s ktorou si Timrava už písala, ale až vtedy sa stretli osobne prvýkrát. Martin a jeho slovenské ovzdušie Timrave učarovalo, preto potom aj neskôr tam rada cestovala. Po návrate bola plná veľkých dojmov, rozhorčenia, lebo už nemohla uniknúť tlaku začínajúcich vojnových čias. Žila osihotene bez kontaktu s ostatnými spisovateľmi, väčšinou odkázaná, ako aj predtým, len na pozorovanie úzkeho, domáceho sveta. Okrem toho neobchádzala ani prístupné noviny, ktoré prinášali správy z rozličných frontov, pričom aj v dedine sa dozvedela mnoho smutných a otriasajúcich správ, niekedy zveličených v podaní miestnych ľudí, inokedy bezprostredne vyrozprávaných od vojnových invalidov. Okrem toho pozorne sledovala aj správy z rozhlasu u svojho brata, lebo rádio nemala.

Z literárnej tvorby vyšla v roku 1914 novela *Ťapákovci*, ktorú E. M. Šoltésová publikovala v časopise *Živena* od júna do októbra. Od vypuknutia vojny až do jej skončenia boli publikované len Timravine novely *Veľké šťastie* a *Veľký majster*, a to v *Newyorskom denníku* (1915, II, 25. 1. – 31. 3.). Timravino mlčanie bolo nápadné aj E. M. Šoltésovej, ktorá tiež žila „ticho, utiahnuto, úplne bez radosti“, no predsa bez oddychu pri starostiach o časopis Živena. Preto jej takmer s výčitkou písala 23. novembra 1917: *„Ale teraz Vy mne povedzte, prečo Timrava tak zamĺkla? Práve teraz, keď sa zvláštne a zaujímavé námety núkajú! A ja aj neverím, žeby ona nebola zachytila niekoľko pozoruhodných obrazov z tejto mimoriadnej doby. Inde sú plné beletristické časopisy vojnovými novelkami – a u nás nič... Nože ju pobodnite, aby mi poslala niečo, − môže mi uveriť, že sa tomu každý zaraduje…“*[20] E. M. Šoltésová vytušila, že Timravino literárne mlčanie je proti jej povahe, aby úplne vypadla z tvorivej práce. Vonkajší podnet zaúčinkoval a Timrava v máji 1918 poslala do *Živeny* veľkú novelu *Hrdinovia*.[21] Témou je správanie sa ľudí vo vyhranenej existenciálnej situácii, ako je vojna – brutálny, nečakaný vpád čohosi zdanlivo iracionálneho do osudov ľudí. Názov svedčí o výbornej Timravinej analýze bystrého pozorovania, ktorý už nie je ironický, ale aj uvedomele kritický.

Na uvedený tvorivý počin bezprostredne zareagovala E. M. Šoltésová.[22] Próza podávajúca panský a ľudový postoj k spoločnej otázke ťaživej, neprekonateľnej situácii vojny však bola čiastočne scenzurovaná, čo Timrave bližšie vysvetlila Šoltésová v liste z 20. 7. 1918.[23] Veľkú časť tejto novely napísala Timrava pravdepodobne v rokoch 1914 – 1915, keď mimoriadne emocionálne prežívala vznikajúcu novú tragickú situáciu. Toto

---

[20] KUSÝ, Ivan (ed.). *Korešpondencia Timravy a Šoltésovej*, s. 55.

[21] Uverejňovaná bola hneď na pokračovanie: *Živena*, roč. 9, 1918, s. 81-84, 98-101, 115-121, 129-135, 145-158, 177-182.

[22] „(…) Vaša na súbeh poslaná práca je dobrá, úfam sa naisto, že bude odmenená. Ako na obraze ukazuje nám dedinu, jej vzrušenie, nálady a bolesti počas tejto strašnej vojny.“ KUSÝ, Ivan (ed.). *Korešpondencia Timravy a Šoltésovej*, s. 65 (List zo 14. 5. 1918).

[23] (…) V Tvojich „Hrdinoch“ cenzúra vyhodila celý ten oddielik, kde uvádzaš hrdinku povesti, Lízu Malinskú (keď sa to v noci hnevala na bubnovanie, že jej sen pokazilo), iste preto, že je tam spomenuté „vlastenčenie“ detí. Ak to tak pôjde, bude plno oblokov v tej práci, a tým bude celá pokazená pre čitateľstvo – a bez príčiny. KUSÝ, Ivan (ed.). *Korešpondencia Timravy a Šoltésovej*, s. 72. Originál rukopisu novely *Hrdinovia* sa stratil, takže zostal len text po cenzúre.

vyzreté dielo má v slovenskej próze vojnových rokov také isté miesto ako Hviezdoslavove Krvavé sonety v poézii. Napokon Timrava už pred uvedením tejto novely vedela vo viacerých svojich dielach posunúť regionálne (novohradské) námety do vyšších polôh a svojou typizačnou schopnosťou dať svojej tvorbe celonárodnú platnosť. Jej „hrdinovia" sú v tomto smere ešte presvedčivejší. Hoci si ani ich námet nemožno odmyslieť od novohradskej dediny a nemožno pochybovať, že jadro ich fabuly sa v základných črtách zhoduje so skutočnými udalosťami, predsa táto novela priliehavo vyjadruje postoj možno povedať všetkého slovenského ľudu k prvej svetovej vojne. Vynikajúco postrehla ciele vojny, za ktorú sa oduševňovali len panské vrstvy, ale „ľud tichý, ľud krotký" sa pod jej zástavy nehrnul: „Lebo nejdú zabíjať, ani do umu im nepríde, že to budú robiť, ale idú mrieť – stratiť životy. Ak život naučení sú len dávať, nie brať…"[24]

Keď vychádzali posledné kapitoly *Hrdinov* v Živene, netušila, aké nové zmeny nastanú. V tom čase mala osobné starosti, ktoré jej nedovoľovali, aby sa viac zainteresovala do spoločenských záležitostí. A tak v čase, keď sa mal národ podľa Štefana Krčméryho „chystať k novej piesni", začal Timravu trápiť život po možnom odchode jej matky do večnosti. Timrava nebola dovtedy nikde zamestnaná, žila v rodinnom kruhu s určitou podporou brata a niektorých honorárov. Chcela sa preto postarať sama o seba a odvďačiť sa najmä matke za jej starostlivosť.[25] Na podnet Šoltésovej sa uchádzala o miesto kustódky[26] národopisných zbierok Živeny v Slovenskom národnom múzeu v Martine po smrti Emy Goldpergerovej.[27] Vo viacerých listoch adresovaných Šoltésovej zisťovala, či s tým miestom môže počítať, akú prácu by dostala. Verila, že sa do martinského múzea dostane a tešila sa aj na nové prostredie, ktoré by vystriedalo jej dlhoročný pobyt v Novohrade. Napokon miesto kustódky nedostala a na toto miesto nastúpila Marína Oľga Horváthová.[28]

Pokiaľ sa podarilo definitívne objasniť záležitosti okolo Timravinho zamestnania v Slovenskom národnom múzeu, záver prvej svetovej vojny a nasledujúci rok 1919 priniesol množstvo búrlivých udalostí. Na juhu stredného Slovenska prebiehali udalosti dramaticky aj v súvislosti s demarkačnou čiarou a pomery sa zo dňa na deň menili aj v Ábelovej. Blízkosť demarkačných čiar a dlhodobo obsadený neďaleký Lučenec robil z Novohradu frontovú líniu a dejisko urputných bojov.[29] Ako píše Timrava v novele *Záplava* (1938) „… nepokoja

---

[24] MEČIAR, Stanislav (ed.). *Sobrané spisy Timravy*, *Sväzok 10*. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1942, s. 29.

[25] „Dosial som bola sprostená toho starať sa o výživu, pri rodičoch a teraz pri maminky samej, ktorá je, buď Bohu vďaka, napriek 72 rokov čerstvá a zachovalá, jej ale viem, že to vždy tak nebude." KUSÝ, Ivan (ed.). *Korešpondencia Timravy a Šoltésovej*, s. 68-69 (List zo 16. 6. 1918).

[26] Kustód (lat.) – správca, opatrovateľ a ochranca pamiatkových objektov, múzeí, múzejných a umeleckých zbierok.

[27] Ema Goldpergerová (1853 – 1917), múzejníčka a zberateľka. Pre B. S. Timravu bola zdrojom informácií a predovšetkým neustálym podnecovateľom k národným aktivitám. Stala sa tiež predlohou pre Hanu Čepčinskú v próze *Všetko za národ* (1926). Práve cez túto prózu je zrejmé, že to bola Ema Goldpergerová, ktorá ovplyvňovala a svojím spôsobom aj nútila Irenu Slančíkovú (v próze ako Elena Javorčíková), ale i Boženu (v próze ako Viera Javorčíková) k písaniu či tvorbe, ktoré ona označovala ako básnenie.

[28] Marína Oľga Horváthová (1859 Martin – 1947 Martin), herečka a recitátorka najmä predvojnového martinského Slovenského spevokolu. Bola i literárne činná, najznámejšia hra *Slovenská sirota*.

[29] Bližšie HOLEC, Roman. Rok 1919 a Novohrad. In *Zborník zo stretnutia priateľov regionálnej histórie*, roč. 6, Hradište : Občianske združenie Priatelia histórie Novohradu, 2020, s. 186-219.

a strachu zažili sme dosť (…) na Ábelovú strieľali z kanónov aj Česi, aj Maďari. Našťastie nezabili nikoho. Ľud ako sa držal? Poneváč vždy bol za otroka držaný a vychovávaný, nuž držal sa po otrocky. Po vpáde boľševikov sa zmenili, konečne nahliadli, že Česi sú naši a nie tí. Pravda, bludárov je ešte dosť."[30] Próza sa stala v podstate kronikou toho, čo sa stalo v Ábelovej za niekoľko týždňov. Timrava zachovala časový sled skutočných príbehov, ale fakty zaznamenala v deji, čiže ako novohradskí ľudia prijímali búrlivé časy na jar 1919 a vykreslila mnoho typických situácií a typických postáv. Od začiatku látku zdramatizovala a preplietla motívmi, ktoré sa dotýkajú všetkých ľudí, resp. individuálnych osudov. A práve v takýchto umeleckých postupoch prekonala kronikársku popisnosť.[31]

Timravu to znepokojovalo a zväčšovalo jej neistotu i obavu o novovytvorený štát – Československú republiku (28. 10. 1918). V zajatí pesimizmu zostávala pre udalosti, ktoré nasledovali po rozpade Rakúsko-Uhorska, keď ľudia obrátili svoj hnev proti všetkým, ktorých konanie a správanie dovtedy vnímali negatívne. Na celom území Slovenska tak dochádzalo k tzv. rabovačkám. V Ábelovej takáto rabovačka, ktorá postihla krčmára, obidva obchody bez rozdielu vierovyznania i žandársku stanicu, sa odohrala 3. novembra 1918. Tamojší notár, ktorý ušiel, ale jeho byt nebol vyrabovaný, zavolal na „udržanie poriadku" lučeneckú vojenskú radu ovládanú Maďarmi. Poslali oddiely, ktoré boli väčšinou vedené dôstojníkmi – príbuznými postihnutých rabovačkami. Po celom Novohrade postupovali mimoriadne brutálne.[32]

Boženu Slančíkovú-Timravu pohnuté poprevratové časy mimoriadne vzrušovali, čo sa výrazne prejavilo v jej literárnej tvorbe. Nové diela nevznikali ľahko, pretože okrem uvedených spoločenských problémov Timrava naďalej riešila problémy so zamestnaním. Po zamietnutí jej žiadosti o miesto kuskódky začala hľadať iné pracovné miesto. Vyhliadla si miesto na poštovom úrade v Ábelovej s pevnou vierou, že bude vymenovaná. Pre konflikt medzi Československom a maďarskou komúnou sa nemohla zúčastniť na poštárskom konkurze.[33] Rovnako neúspešné bolo úsilie Eleny Maróthy-Šoltésovej zabezpečiť jej spisovateľské štipendium roku 1919. Písala o tom niekoľkokrát nielen Timrave, ale písala žiadosť aj do Matice slovenskej, aby sa Timrave ako najlepšej slovenskej novelistke z matičných fondov vyplácal istý skromný, ale stály ročný dôchodok, že by sa bez starosti o výživu mohla oddávať literárnej práci, ku ktorej má pravé poslanie. Nakoniec

---

[30] SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena. Záplava. In JUÁŠ, Ján (ed.). *Tri vojnové novely*. Liptovský Mikuláš : Spolok Martina Rázusa, 2015, s. 90.

[31] Bližšie KRÁLIK, Pavel Jaroslav. Doba v Timrave a o Timrave (Dve doby a Záplava). In LOMENČÍK, Július (ed.). *Dráma duše v pokojnom živote. Božena Slančíková-Timrava v živote a diele. Zborník z odborného seminára o živote a diele Boženy Slančíkovej-Timravy 6. októbra 2017 v Lučenci*. Lučenec : Ing. Ján Sivok – JSS pre Spolok Milana Rastislava Štefánika, 2017, s. 171-174.

[32] Správa *Národných novín* (roč. XLIX, 1918, č. 136 z 19. novembra) uvádza nezistený počet mŕtvych, najmä v Málinci, Trhanovej, Kriváni a v Hriňovej a ďalej uvádza, že „podobne bili a mučili národ na Kokave, na Ľuboreči, Ábelovej…".

[33] „S tym počtárskym kursom mi tiež prekrižovaly cestu tie bolševické špaty. Práve som mala odisť do Lučenca sa učiť, keď pribehla zvesť, že padol a bolševici sa už tam. Teraz by som už mohla ist, ale mám obavu, či sa to nebude opakovať zas. Preto počkam kus čo bude, ako sa veci vyvinú a ustália." Korešpondencia Timravy a Šoltésovej, s. 87. List z 28. júla 1919.

pričinením novohradského župana Dr. Ľudovíta Bazovského a školského inšpektora Daniela Bodického sa stala (15. septembra 1919) dočasnou opatrovateľkou v ábelovskej štátnej detskej opatrovni.[34] Aj napriek tomu sa ešte určitý čas pokúšala o poštárstvo. Napokon pre prácu opatrovateľky vykonala 31. júla 1920 skúšku spôsobilosti na štátnom učiteľskom ústave v Lučenci. Z náboženstva a slovenčiny dostala jednotku, z ostatných predmetov dvojky. Po nástupe na pozíciu opatrovateľky Timrava mala už menej času na písanie, a tak priateľke Šoltésovej napísala, že „degradovala zo spisovateľky na opatrovníčku".[35] Na druhej strane sa deťom venovala s radosťou a vnímala ich ako „… krásne, zdravé, čisto oblečené v kabankách, neposedné, samopašné, niekedy aj bezočivé, ale všetky bez rozdielu milé."[36]

Spolu s matkou sa presťahovala do budovy opatrovne, kde potom bývala aj po penzionovaní roku 1929 až do októbra 1945, keď sa presťahovala do Lučenca. Ábelovčania dom volali „dadovňa", od ktorého vznikol srdečný názov spisovateľky miestnymi občanmi: „Kišasonka dadovskí", resp. „dadovka" (z maďarčiny, ľudová učiteľka materskej školy). Božena Slančíková-Timrava bola v Ábelovej spokojná, pretože táto obec si zachovala svojrázny kroj, reč, zvyky.[37] Okrem miestnych ľudí ju poznali aj v okolitých dedinách – Madačke, Nedelišti. Aj Timrava poznala takmer každú rodinu, jej meno, prímenie, čo nebolo jednoduché, lebo napr. v Madačke bolo asi pätnásť rodín s menom Chlpoš – Paľov, Belohrítok, Močár, Kútok, Palík, Janík, Samko a pod. Rada sa stretávala s ľuďmi pri rôznych príležitostiach, pritom napríklad na ulici to nezostalo len pri zdvorilostnej odpovedi, ale „… zastala a začala rozhovor. Spýtala sa na domácnosť, na starých, na mladých, poľutovala chorých, zaujímala sa, kto sa žení, koho si berie, kde mali krštenie, ako sa ráči nevesta so svokrou a pod. Ľudia jej všetko úprimne povedali, vyponosovali sa, prijali radu a už sa aj porúčali za robotou. (…) Väčšinu ľudí oslovovala proste menom, Zuzka, Anka, Paľko a im aj tykala. Nie div, veď mnohých poznala od kolísky, ba i vychovávala. V tomto tykaní bolo milé materské oslovenie. A tak to aj ľudia brali. Ba nepadlo by im dobre, keby ich teta nebola oslovila jednoducho krstným menom. Znelo by im to akosi cudzo. Boli by iste špekulovali nad tým, či sa ‚kišasonka dadovskí na mňa nehnevajú?' S každým vychádzala po dobrom, s každým vedela stratiť dobré slovo a to si náš dedinský ľud vie vážiť."[38] Ľudí si všímala aj podľa charakteru

---

[34] „Vymenovali ma sem ešte v jesen do opatrovni za „dadovku". Poneváč ľud proti „ovode" mal vždy nesimpatiu nuž nechcelo sa mi to ziať na seba. Pravda, ani kurivo nebolo, a ktomu privykať k 40 mravčiakov, takej, ktorá dosial uplne slobodne, žila, slobodne ako vták – zdalo sa mi obtižnym. No teraz rozhodla som všetke mazny či škrupule odvrhnúť a dať sa do toho opatrovníctva lebo – čas je úrad daky ziať si…" Korešpondencia Timravy a Šoltésovej, s. 96. List 8. 12. 1919.

[35] Korešpondencia Timravy a Šoltésovej, s. 117. List 14. 12. 1920.

[36] Podľa RÁSTOCKÁ, r. LACIAKOVÁ, Milina. Timrava v kritike a spomienkach, s. 70.

[37] „V spisoch aj v beletrii našej spisovateľky Timravy často nachádzame opis a stručný nákres tunajších zvykov a obyčajov. A tam, kde počuť krásny hlboký hlas fujary valacha, iste nájde sa i spevu dosť, o čom je i chýrne príslovie: nože tú jabelovskú." BIENIK, Ján. *Dejiny Novohradského seniorátu 1517 – 1922*. Dolné Sŕnie : Združenie evanjelikov augsburského vyznania Považského seniorátu, 2010, s. 41. ISBN 978-80-8948-605-2.

[38] SAKTOR, Viliam. Ábelová, Ábelová… In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 138.

a páčila sa jej svojráznosť ábelovského ľudu. Rada pozerala cez okno dianie v dedine a čo počula, hneď si to zaznamenala. Pri domácich prácach jej pomáhali dievčatá z dediny, ktorým takto pomáhala hmotne, nielen keď u nej slúžili. Slúžku niekedy zamestnala aj pri hraní s deťmi, ktorým robila aj bábky, na ktoré im dala ušiť kroje. Po príchode detí do opatrovne s drôtenými košíkmi, uložila ich do radu a o desiatej si z nich deti povyberali desiatu. Obedovať ich poslala domov a o jednej popoludní opäť prišli a zostali až do večera. Detí mala niekedy až päťdesiat. Ženám v Ábelovej rada pomáhala s riešením nielen rozličných ťažkých životných situácií.[39] Potvrdila to aj v novele *Ťapákovci*, v ktorej v postave Ili Ťapákovej ukazovala aj v každodennom živote dedinským ženám možnosti, ako pozdvihnúť životnú úroveň. V tejto postave zobrazila Helenu Vestegovú, ktorá sa na to hnevala. B. S. Timrava zobrazovala ľudí v jej životných príbehoch, zachytávala ľudské povahy a ľudské vzťahy tak, že v literárnej tvorbe to zovšeobecnila do univerzálnej umeleckej podoby. Ako bystrá pozorovateľka Ábelovú preslávila, pričom neopisovala jej prírodné krásy, ale písala o ľuďoch z *Novohradských vrchov*.[40]

V jej novom útulnom domove po výstupe kamennými schodmi zo dvora sa vošlo do chodby a odtiaľ do obytnej izby. Od dvier vľavo bol umiestnený písací stolík, na ktorom boli poukladané v ustálenom poriadku viaceré drobné veci dennej potreby. Podľa vyjadrenia Viliama Saktora bol „samá zásuvka a nemým svedkom túžob jej mladosti, sprievodcom v dobrom i zlom. Stolík bol jej druhom. Veď ho denne niekoľkokrát otvárala. I potme poznala jeho skrýše a vedela vyloviť z neho to, čo potrebovala. V jednej zásuvke boli kľúče, v inej písacie náčinie a atrament, inde zas nožík, vyťahovač zátok, obuvák, ďalej zápalky, sviečka, elektrická žiarovka, hracie karty, kuchárska kniha, zväzky listov, pripínačky, špendlíky atď. Slovom všetko malo svoje miesto.“[41] Od písacieho stola v kúte naľavo bola železná pec a pri nej debna na drevo. Pri peci stála skriňa, v ktorej boli naspodku knihy a v strednej časti mala rôzne keksy, likéry a kompóty. Okrem lahôdok tam bola horká, žltozelená tekutina – palín a byliny namočené v tuhej pálenke. Za skriňou bola jej posteľ z tvrdého dreva. Pred oknami, v ktorých boli najmä muškáty, stál starý šijací stroj a pri ňom pohovka s operadlom. Uprostred izby stál z tvrdého dreva stôl, okolo ktorého boli štyri stoličky. Nad stolom visela lampa. Aj spisovateľka Hana Ponická zanechala svedectvo o Timravinej prednej chyži, v ktorej „sa človek cítil ako doma. Spestrená krásnymi výšivkami, dýchala útulnosťou. Všetko, ešte aj ten vankúš na diváne pri obloku, malo v nej svoje miesto, no poriadok v tej milej útulnej

[39] „Na tom, že v Ábelovej ako v máloktorých podobných, donedávna od civilizácie skoro úplne odtrhnutých dedinách vedia dnes ženy uvariť nielen kyslé krumple, baraní guláš, alebo upiecť opekance, chlieb, ale aj pripraviť chutné zeleninové prívarky, knedle, ba upiecť aj „poschodové torty“, – ďalej aj na tom, že v mnohých domoch je čistota nielen v parádnej, ale aj v ostatných miestnostiach samozrejmosťou, – má nemalú zásluhu práve Timrava. Ábelovčania spomínajú aj „hostiny“ u Timravy, najmä tie na dvore, dodnes ako príležitosť, pri ktorej odpozerali, ako treba stolovať, srdečne sa zabávať.“ PONICKÁ, Hana. Zo stretnutí s Timravou. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 175.
[40] „Timrava videla prírodu v svojich poviedkach iba ako matné pozadie človeka a používala ju nanajvýš ako doplnenie toho, čím jej ľudia žili…“ PONICKÁ, Hana. *Ábelovský dom*. Bratislava : Tatran, 2020, s. 46.
[41] SAKTOR, Viliam. Ábelová, Ábelová…, s. 129.

izbe nikdy nebol taký, že by človeka zastrašoval a pätil ho v pohyboch: na vankúšoch bol vždy otlačok niečieho lakťa, pokrovec neraz poodhrnula niečia noha, na stole neraz stál nedopitý pohár vody alebo nedočítané noviny.“[42] Vedľajšia miestnosť – hosťovská izba − bola obývaná len zriedkakedy, obyčajne keď prišli hostia (napr. netere, synovci na prázdniny). Zariadenie bolo prispôsobené na prenocovanie hostí. Prikrývky na posteliach, na stenách i na stole boli z ľanového plátna, vyšitého ábelovskými ornamentmi. Kuchyňa bola malá a zariadenie staromódne. Celé zariadenie – výšivky, ozdoby, záclony, prikrývky – boli ukážkou domáceho umenia tohto kraja. Jej pracovňa zobrazovala kus Ábelovej s jej umením, ktorej Timrava patrila. V obývacej izbe mala knižnicu (bola to staršia skromná skriňa), lebo keď zostala bez spoločnosti, hneď si zobrala knihu, pričom čítala staršie i novšie diela domácich i cudzích spisovateľov. Už v detstve rada čítala knihy z otcovej knižnice. S mnohými dielami slovenskej a svetovej literatúry sa stretla aj vďaka knižnici Emy Goldpergerovej, ktorá podľa zoznamu z roku 1886 mala obsahovať napríklad autorov: Ján Kalinčiak, Koloman Banšel, Viliam Pauliny-Tóth, Andrej Sládkovič, Svetozár Hurban-Vajanský, Samuel Tomášik, Jozef Miloslav Hurban, Pavol Országh-Hviezdoslav, Samuel Bodický, Ján Čajak a Samo Chalupka. Tiež almanachy Živena a Tatran. Zo zahraničných autorov mala Gogoľa, Turgeneva, Goetheho, Tolstého a mnohých ďalších.[43] Mala výborný prehľad o svetovej literatúre a s osobitnou úctou hovorievala o ruských klasikoch, Tolstojovi, Dostojevskom, Gogoľovi a ďalších. Stretnutia s priateľmi využívala aj na diskusiu o knihách, pričom sa pýtala: Tak čo, páči sa vám kniha?, Ako ďaleko ste s čítaním?, Nezdá sa vám Tolstoj veľmi prísny voči Anne Kareninovej? a pod. Pritom vždy vyslovovala svoj náhľad na tú-ktorú postavu. Zo všetkých rozhovorov na tieto témy dalo sa bezpečne zistiť, aký vrelý a citlivý vzťah k životu, k prostému človeku mala Timrava a ako si vyberala z našej i svetovej literatúry to, čo v nej bolo kladné a užitočné človeku.“[44] Čítala aj maďarskú literatúru, Mikszátha a Jókaiho, ktorý podľa nej „… opisoval na celé strany sedliakov, ako mali gombičky po šatách, aké šnúry a šaty a farby atď… Do zunovania! Alebo niektorí naši spisovatelia vtedy: to opisovanie prírody, tie zákruty a výkruty dlhočizné, pri iných to sentimentálčenie – mala som túžbu čo najkratšie vyjadriť zavše i od zlosti to, čo je na ľuďoch. Ich zovňajšok ma nezaujímal. Ale tváre! Toho som si dobre všímala.“[45] Na Timravino kritické čítanie literárnych diel poukázala aj Hana Ponická konštatovaním, že Timrava „… sa vedela až veľmi ostro rozčúliť nad spisovateľmi, ktorí síce tiež v podstate dolovali len pravdu, no nijako sa nerozpakovali upozorňovať aj na hnilobu pod koreňom pravdy.“[46] Starostlivo sledovala, čo nové vychádzalo vo vydavateľstvách, nové knihy si objednávala

[42] PONICKÁ, Hana. Zo stretnutí s Timravou, s. 172.
[43] ALÁČ, Ján – PULIŠOVÁ, Ľudmila. Ema Goldpergerová a jej život pre národ. In *Zborník zo stretnutia priateľov regionálnej histórie*. roč. 6, s. 178.
[44] ROHÁČOVÁ-PAŠKOVÁ, Viera. Črepky zo spomienok na Timravu v Ábelovej. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 146.
[45] Podľa MRÁZOVÁ, Lea. Pol dňa s Timravou. In In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 106.
[46] PONICKÁ, Hana. Zo stretnutí s Timravou, s. 179.

alebo kupovala, pričom ich aj propagovala a rozširovala. Okrem knižných publikácií jej prichádzali aj viaceré ilustrované časopisy z celej republiky.

V Ábelovej ju navštevovali s veľkou radosťou príbuzní, dospelí i deti, predovšetkým cez prázdniny. Vtedy sa jej jednotvárny život trochu narušil. Hostí mala rada a rovnako aj jej príbuzní, najmä deti, mali radi svoju Boženku. Počas ich pobytu bola, podľa ich neskorších vyjadrení, k nim milá, pohostinná. Vždy ich vítala na dvore pohostením, najmä čerstvým koláčom alebo chlebom s maslom a dobrou kávou, ktorá bola tiež jej špecialitou. Chodili spolu na výlety do blízkeho okolia, napr. na ábelovské lazy a k madačskému potoku. K tomu vo svojich spomienkach Viliam Saktor ešte upresnil, že „takýto pobyt sa iste každému u tety páčil. Mešťania len s ťažkým srdcom opúšťali krásy ábelovského kraja a nadovšetko milú hostiteľku. Keďže jej byt nebol veľký, príbuzní prišli postupne, čo sa vopred vykorešpondovalo“.[47]

Osobité čaro mali letné podvečery najmä hraním volejbalu, ktorý Timrava s radosťou pozorovala. Ako verný fanúšik sedela na drevenej lavičke a prežívala radosť z hry povzbudzovaním hlavne slabších: „Obyčajne jednej strane ‚drukovala‘, povzbudzovala ju vtipnými poznámkami, kým druhú jemnými ironickými poznámkami ‚utešovala‘ a varovala pred ‚veľkou hanbou‘, prehrou.“[48] Na volejbalovom ihrisku, zriadenom na dvore, sa takmer každodenne schádzali nielen mladí ľudia z Ábelovej, ale aj z okolia. K tomu Oľga Kuhlöflová st. dodala nasledovné: „Sedávali sme na dvore do neskorých hodín a stíšeným hlasom sme prespevovali naše ľudové piesne. Krstná mamka spievala s nami ešte i v sedemdesiatke, ba i staršia. Za chladných večerov, po daždi sme sedávali v prvej izbe. Po večeri sme sa hrali spoločenské hry: ako sa páči, na pokrievku, teplé, studené, alebo na prsteň, remeselníkov.“[49] Timrava vo svojej láske k deťom z rodiny sa im vždy počas ich pobytu v Ábelovej venovala a usilovala sa ich popri hraní aj niečo naučiť. Napríklad pre chlapcov mala vždy pripravené malé opravy v domácnosti a dievčatá zasväcovala do tajov ručných prác ako vyšívanie vreckoviek alebo bielizne, prípadne ich viedla k šitiu zástery alebo blúzky. Okrem toho so svojimi neterami a synovcami rada hovorila aj o literatúre, a to nielen od slovenských autorov, ale i zahraničných. Prípadne celý rok sporila, aby ich mohla cez prázdniny nielen pohostiť, ale dať im aj nejakú korunku na cukríky. Okrem uvedeného Oľga Kuhlöflová st. v spomienkach prezradila, že „… všetko malo na Ábelovej zvláštne čaro. Či už to bola zvlášť príjemná vôňa jej izby, či ábelovskou výšivkou vyšívané prikrývadlá a záclony, alebo veľký dubový stôl, prikrytý na obed bielym obrusom a krížom prehodený behúň, pretkaný červenou hriankou alebo krížikovým vyšívaním. Ba ešte i bába nás čakala z roka na rok, čo ona sama urobila z handár, namaľovala tvár a našila jej vždy nové šaty. Niektoré mali i vlasy urobené z bavlnky na štopkanie.“[50]

Po smrti svojej matky (zomrela 13. februára 1923 vo veku 76 rokov) sa rozhodla každoročne, hlavne cez zimu, navštevovať svojich príbuzných, ktorých mala veľa na Slovensku

---

[47] SAKTOR, Viliam. Ábelová, Ábelová…, s. 137.
[48] ROHÁČOVÁ-PAŠKOVÁ, Viera. Čriepky zo spomienok na Timravu v Ábelovej, s. 145.
[49] KUHLÖFLOVÁ, Oľga st. Radi sme k nej chodili. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 94.
[50] Tamže, s. 93.

i v Čechách. Chodievala najmä do Šiah, Prahy, Bratislavy, Martina a Bardejova.[51] Na liečenie chodievala väčšinou na Sliač. Kruh rodiny a známych jej v istom zmysle nahrádzal „domácu samotu“ bez vlastných detí. Nevydala sa a zostala slobodná bez partnera. Podľa vyjadrenia jej suseda Eugena Lukáča sa „nevydala preto, hoci mala možnosti, lebo sa bála bolestí a ťažkostí, s ktorými je spojené oddávanie života ďalšiemu pokoleniu“.[52] Aj napriek uvedenému mala rada deti i dospelejšiu mládež. Tešila sa, keď mládež prišla na nejakú slávnosť alebo svadbu v prekrásnych miestnych krojoch. Jej život však nebol chudobný na lásku, pretože ju všetci mali radi, milovali ju a ona milovala všetkých, milovala svoj ľud, svoj národ. A tak lásku, ktorú by venovala niekoľkým osobám, rozdávala všetkým okolo seba, celému slovenskému národu. Na druhej strane slobodnou zostala aj v inom zmysle: v názoroch, konaní, vo vzlete myšlienok… Potvrdila to aj Zora Jesenská konštatovaním, že to hlavné v Timrave bola „sloboda ducha“, ktorú „nemožno nikomu dať ani vziať, ktorá sa nedá sputnať ani sama sebou a vlastnou bolesťou. Myslím, že toto zjednocuje všetky *ale* jej osobnosti a diela. Skromná, *ale* s pevným vlastným úsudkom; disciplinovaná nielen navonok, *ale* odbojná srdcom aj umom; sebapozorujúca, *ale* nie sebaobdivujúca; skeptická k životu i k človeku, *ale* veriaca… v čo vlastne? Nech to obraciam akokoľvek, vychádza mi zase len to jedno: v slobodu vlastného ducha.“[53]

B. S. Timrava aj v nových spoločensko-politických a ekonomických podmienkach Československej republiky naďalej sledovala ľudí, ako zmýšľajú, konajú, čo ich ovplyvňuje. Aj ako vychovávateľka veľa videla prostredníctvom detí. Znepokojovalo ju, že mnohí rodičia často neposielali deti do školy, pritom si veľa sľubovala práve od výchovy, ktorou chcela docieliť zmenu v zmýšľaní mládeže oproti ich rodičov. Uprednostňovala hlavne prehĺbenie národného uvedomenia, čo vyplývalo zo špecifických národnostných pomerov v Novohrade, kde aj vo vojne zostalo dvojnárodné prostredie: slovensko-maďarské. Zdalo sa jej, že ľudia v Novohrade si málo cenia národnú slobodu, ale pritom vedia veľmi šikovne využívať určité demokratické vymoženosti. U sedliakov sa jej nepáčilo ešte väčšie mamonárstvo a smiala sa z predstavy o slovenskom „holubičom národe“, vychovávajúcom „takú mlaď, ktorá sa len biť chce…“ Ľud považovala „za plný“, lebo viac ako knihu mal rád skleničku. Aj napriek tomu sa ho Timrava nevedela zrieknuť a pri všetkom svojom skepticizme voči nemu stála vždy na jeho strane. B. S. Timrava neuznávala literárne úsilia najmladšej generácie, ktorá vstupovala do slovenskej literatúry v priebehu dvadsiatych rokov. V ich tvorbe nenachádzala niečo, čo by ju zaujalo a čo by malo znaky skutočného umenia.[54]

---

[51] O svojich cestách informovala v korešpondencii so E. M. Šoltésovou: „Na jar aj v lete bola som v Šahách pri sestre aj dva razy. Mala som umysel stou cestou spojit i cestu k Tebe ale sa nedalo, vždy som mala so sebou deti s ktoryma nemohla som isť. Teraz mám plán ísť do Prahy…“ Korešpondencia Timravy so Šoltésovou. List nedatovaný z augusta – septembra 1923. „Cez Január sberam sa ponavstevovať všetkú moju rodinu. Aj do Bardiova pôjdem. Nasped idúc, ak nebudeš mať nič proti tomu pozrela by som i k Tebe.“ KUSÝ, Ivan (ed.). *Korešpondencia Timravy a Šoltésovej*, s. 165 (List z 28. 12. 1926).

[52] LUKÁČ, Eugen. Timrava v kritike a spomienkach, s. 142.

[53] JESENSKÁ, Zora. Stretnutia s Timravou. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 127.

[54] „Kde že sa tí pišní mlady spisovatelia? Čo nepíšu. Mne pravda nie su po chuti. To večné opisovanie padlych ženstin, lebo jich ideálom je taká ženstina – je zunované už. Jaj hrozne ma to núdi.“ KUSÝ, Ivan

Koncom roka 1925 dokončila jednu zo svojich najväčších prozaických prác *Všetko za národ* (vyšla na deväť pokračovaní v *Živene* r. 1926). Mnohé motívy v tejto próze majú „korene" v jej predchádzajúcej tvorbe, čo však neznamená opakovanie už predtým povedaného a zobrazovaného. Napísala ju v čase, keď sa všelijako uvažovalo o národe. Opäť tu vystupuje ľud, dedinská i mestská inteligencia, slovenská i maďarónska spoločnosť, teda skutočnosti, o ktorých už písala. Všetko je to však zasadené do inej štruktúry, čiže týmto dielom prehĺbila svoje umelecké zobrazovanie skutočnosti aj kompozične rozsiahlejšou prózou románového charakteru.

Po publikovaní novely *Všetko za národ* sa Timrava priblížila k svojmu šesťdesiatemu roku života. Pri príležitosti jej životného jubilea usporiadali v Lučenci slávnosť (9. 10. 1927), na ktorú prišiel aj Jozef Škultéty.[55] Timrava na oslavu neprišla, preto sa Jozef Škultéty spolu s Dr. Ľudovítom Bazovským a jeho manželkou vybrali za ňou do Ábelovej, kde sa už zišlo mnoho hostí. Aj napriek tomu, že nemala rada oficiálnosti, bola napokon spokojná.[56] Veľkej pozornosti sa Timrave dostalo aj v novinách a časopisoch. Takáto pozornosť Timravu mimoriadne vzpružila, a tak jej priaznivci očakávali ďalšie práce. Nebola bez literárnych plánov, ale uskutočňovala ich už len pomaly. Zároveň sa jej zmocňovalo presvedčenie, že jej metóda umeleckej tvorby je už neaktuálna, takže by už ani nemusela písať.[57]

Timrava v roku 1929 zanechala zamestnanie v materskej škole v Ábelovej. Nazdávala sa, že na penzii nastane pre ňu pokojnejší život a keď nebude viazaná pravidelnými vychovávateľskými povinnosťami, niečo ešte napíše. Aj keď mala radosť z utvorenia Československej republiky, ani po prežití viac ako desiatich rokov nepodľahla ilúziám a obraz poprevratového slovenského života naďalej zobrazovala kriticky. Výsledkom bolo koncipovanie prózy *Dve doby*, ktorú rozdelila na dve časti. V prvej zobrazila život na predprevratovej slovenskej dedine a v druhej časti zobrazuje život dedinčanov v poprevratových časoch. Hoci sa usilovala dokázať, že v povojnovom období sa žije oveľa lepšie, že nie je namieste hyperkriticizmus, predsa nezamlčala určité protirečenia v súvekej spoločnosti.

Roku 1932 dokončila hru *Odpoveď*. Zachovalo sa z nej iba druhé dejstvo (rukopis sa stratil v redakcii Živeny), ktoré roku 1934 uverejnili Slovenské pohľady. Podľa zachovaného

---

(ed.). *Korešpondencia Timravy a Šoltésovej*, s. 160.

[55] Na záver svojho vystúpenia poznamenal: „Slovenská literatúra po Timrave bude mať vzácne dedičstvo v tých originálnych, samorastlých typoch slovenských ľudí, ktoré jej tvorbou nabraté sú zo slovenskej dediny. Druhé dedičstvo bude vo zvláštnom realizme jej tvorby. Áno, i to, čo zo slovenskej skutočnosti v jej dielach ukazuje sa nie v hotových typoch, len akoby v klíčkoch typov (rozumiem osoby, ktorých spisovateľka dotkne sa len mimochodom), bude vzácnosťou slovenskej literatúry." ŠKULTÉTY, Jozef. Timrava šesťdesiatročná. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 361.

[56] „Veľmi som sa bála tych osláv a aké milie dni to boly! Naveky mi v pameti ostanú. No že som sa asi dosť nešikovne chovala, to asi myslim. Ani akomačíčok zbehlosti nemám vo vystupovaní pred ľuďí. Keby som bola vedela, že ma v 60 rokov potká také vyznačenia bola by som sa pripravila ktomu." KUSÝ, Ivan (ed.). *Korešpondencia Timravy a Šoltésovej*, s. 170 (List z 10. 10. 1927).

[57] „Nuž ale jesto mladých pracovníkov a spisovatelov už dosť a ja sa hádam v terajšom svete už ani nepáčim. Nepíšem moderne (ani nechcem!). KUSÝ, Ivan (ed.). *Korešpondencia Timravy a Šoltésovej*, s. 178-179.

torza možno predpokladať, že autorka chcela vytvoriť psychologicky verne prekreslený typ starej dievky – učiteľky Jarmily Jahodovej, roky čakajúcej na ženícha statkára Imricha Havrana a dostávajúcej sa pre svoju čudácku povahu do komických konfliktov s prostredím.

B. S. Timrava veľmi ťažko znášala dôsledky Viedenskej arbitráže z 2. novembra 1938, na základe ktorej muselo Česko-Slovensko odstúpiť južné územia Slovenska v prospech Maďarského kráľovstva. Maďarsku totiž pripadol aj Lučenec, kde žil jej brat Bohuslav a sestra Bela, ktorá bola po mŕtvici nemá. Svojich súrodencov mala tak rada, že ich aj napriek nepríjemnostiam na hranici naďalej navštevovala, pričom z Haliče musela ísť do Lučenca peši asi päť kilometrov. O uvedenom zanechal svedectvo aj Viliam Saktor.[58] Svoje rozčarovanie z rozbitia a okyptenia republiky raz v rozhovore vyjadrila jednoduchou vetou: „Nikdy by som nebola verila, že je na svete toľko zlých ľudí…“[59]

Druhú svetovú vojnu prežila v Ábelovej, okolo ktorej sa počas oslobodzovania odohrávali ťažké boje s náletmi a kanonádou. Aj napriek tomu zachovávala pokoj a dokonca iných posmeľovala a vlievala nádej. Jej hlboká viera, že sa jej nemôže nič stať a jej celoživotný optimizmus zahnali všetky chmáry a aj počas kanonády chodila spokojne po dvore a záhrade za svojou každodennou prácou. Veľmi živo sa zaujímala o všetky udalosti nielen doma, ale i vo svete počúvaním zahraničného rozhlasu. Keďže rádio nemala, chodila pravidelne do Petrivaldskovcov do školy, kde mali baterkové rádio. Tu potom spoločne viacerí politizovali a upevňovali sa v presvedčení o víťazstve nad Hitlerom. Po napadnutí Sovietskeho zväzu Timrava poznamenala, že „teraz si Hitler zuby vylomí“. Poslanie slovenských vojakov ísť bojovať na východný front proti Rusom si pripomenula slovami, ktoré vložila do úst svojmu hrdinovi Širickému v diele Hrdinovia: „… teraz bojovať v Rusku (…) a to za záujmy druhého, cudzieho! Bodaj ich stihol ten najväčší trest!“ Keď potom nastal obrat a Červená armáda prešla do útoku, každého sa spytovala: „No, kdeže sú už naši“.[60]

Počas vojny si už širšia verejnosť pripomenula „polookrúhle“ 75. narodeniny slávnosťou v škole. Pozdraviť ju prišiel aj dramatik Július Barč-Ivan z Matice slovenskej, ktorého príhovor pôsobil mohutným dojmom nielen na hostí, ale i na B. S. Timravu, ktorá sa zmohla len na slová „ďakujem vám“. Prítomný bol aj okresný školský inšpektor Sekey a predsedníčka Živeny. Timrava sedela v kresle v kruhu občanov a nevedela pochopiť, že slávnosť sa koná na jej počesť, kvôli jej 75 rokom. Po príhovoroch ju zaplavili kvety, čo ju mimoriadne dojalo. Potešilo ju tiež, keď „jabelovská“ mládež zaspievala z tých

---

[58] „Timrava ťažko znášala i okupáciu Lučenca a iných našich miest Maďarmi. Raz išla navštíviť do obsadeného Lučenca svojho brata Bohuslava. Kolega Petrivaldský ju odviezol na aute cez jej rodisko Polichno do Haliče, odkiaľ mala prejsť na obsadené územie. Sedel som vzadu s tetou. Bola zadumaná. Kolega jej vybavoval formality a tetu spovedali maďarskí vojaci pred strážnicou. Na prvé otázky im odpovedala po slovensky. Na ďalšie vyzvedanie mi hovorí: „Vilo, hovorte vy za mňa!“ a nepovedala už ani slova. Pochopil som jej citové rozpoloženie. Nie že by bola šovinistkou, nie že by bola nenávidela maďarský ľud, alebo nevedela dokonale po maďarsky. Tentoraz sa vzoprel v nej vzdor. V maďarských vojakoch nevidela len obyčajných ľudí, dosť biedne oblečených, ale ich považovala za stelesnenie brutálnej moci horthyovského fašizmu, ktorý z hĺbky srdca nenávidela.“ SAKTOR, Viliam. Ábelová, Ábelová…, s. 134.

[59] Podľa: ČEČETKA, Ľudovít. Timravin veľký svet: ľudia, s. 154.

[60] MEČIAR, Stanislav (ed.). *Sobrané spisy Timravy*, sväzok 10, s. 39.

„jabelovských“ jej obľúbenú pieseň Šípová ružička všade kvitne v poli. Najlepšie sa cítila len medzi svojimi, medzi ľudom, ktorý tak majstrovsky vedela opísať vo svojich poviedkach a novelách. Po skončení slávnosti ju najmä hostia nahovárali, aby ešte niečo napísala, aspoň malý článok do Národných novín. Nezáujem o písanie zdôvodňovala vojnovými udalosťami a nastolením ľudáckeho režimu.[61] Uvedené skutočnosti ju od písania odrádzali a akoby jej odoberali sily, chute i vôľu. Podľa Viliama Saktora len mávla rukou s vyjadrením, že jej „atrament už vyschol“.[62] V roku 1943 sa liečila na Sliači, kde sa dobre cítila, veď sa tam stretla so svojimi známymi a nadviazala aj nové známosti. Vypuknutie Slovenského národného povstania (29. 8. 1944) prijala so zadosťučinením. Po jeho potlačení, keď sa museli partizáni skrývať, chcela s mladými ľuďmi robiť zbierky po dedine a nezištne pomáhala chudobným ľuďom. Vždy peniaze požičala, keď mala. Po zastavení frontu bola v „dadóve“ poľná nemocnica a Timrava zatiaľ bývala v škole u svojej netere Zlaty Petrivaldskej.[63] Keď sa situácia upokojila a mohlo sa voľne chodiť po ulici, Timrava si išla pozrieť byt, kde v predizbe ležal pod stolom mŕtvy vojak.

Po skončení vojny bol manžel Timravinej netere Zlaty preložený do Lučenca. Po tom, čo Timrava usúdila, že nemôže v Ábelovej zostať sama, rozhodla sa presťahovať. Toto mesto jej síce nebolo sympatické, ale v dôsledku pokročilej staroby chcela byť v blízkosti brata Bohuslava. Prakticky žila v jednej domácnosti so Zlatou Petrivaldskou a jej manželom, aj keď mala k dispozícii osobitnú izbu, neskoršie dve na poschodí.

Zoznam použitých prameňov a literatúry

Noviny

Národné noviny, XLIX, 1918 (19. november), č. 136.

---

[61] Timrava v liste T. Vansovej z 23. októbra 1939 vyjadrila svoj odpor proti ľudáctvu takto: „… ale aj ináče tieto pomery mňa veľmi ubíjajú. Už som celá otrávená, nič dobrého nečakám. Len samé obavy. Kde to zaviedli náš národ?“ Timrava (Život a dielo). In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 279.

[62] „Darmo sme ju i neskôr my domáci nahovárali a sľubovali, že jej i atrament, i nové pero kúpime, viac už nepísala. My, ktorí sme ju poznali, vedeli sme, že by bola schopná ešte mnoho vytvoriť, vedeli sme, že hoci je vo vysokom veku, jej duševné schopnosti ešte neklesajú. Stále bola svieža a čulá. Nepísala len zo skromnosti, lebo nevedela pochopiť, že je spisovateľkou. Písala, iba tak ‚pre vlastnú potrebu‘, ako nám často hovorievala, keď sme sa pýtali na jej začiatky. Nepochopila ani, že jej spisy majú umeleckú hodnotu. Bola príliš skromná, než by si vedela uvedomiť, že niečo znamená.“ SAKTOR, Viliam. Ábelová, Ábelová…, s. 137.

[63] „Keď po prvý raz bombardovali Ábelovú, u tety bola aj teta Krpelcová s rodinou. Na tetinom byte tlak leteckej bomby vybil všetky okná. Všetci sa presťahovali k nám. Bolo nám dosť tesno, boli sme jedenásti vo dvoch izbách. Deti spali na zemi. V jednej izbe bolo ubytované vojsko. Na byte sme mali vždy veliteľov, ktorí nás akosi chránili. Teta sa držala po celú vojnu hrdinsky. Báli sme sa bombardovania, preto sme chodili do susednej dediny Madačky, ktorá leží v doline. Teta vždy ostala u nás, aby nám chránila byt, hoci bol plný vojakmi. Chodila medzi nimi, nebála sa ničoho.“ PETRIVALDSKÁ, Zlata. Spomienky na moju tetu. In KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*, s. 234.

Časopisy

Živena : časopis pre kultúrne a ženské záujmy, roč. 3, 1912 (Turčiansky Sv. Martin : Živena, spolok slovenských žien) https://chamo-skp.kis3g.sk/lib/item?id=chamo:34021 & theme=skp.

Živena : časopis pre kultúrne a ženské záujmy, roč. 4, 1913 (Turčiansky Sv. Martin : Živena, spolok slovenských žien).

Literatúra

ALÁČ, Ján – PULIŠOVÁ, Ľudmila. Ema Goldpergerová a jej život pre národ. In *Zborník zo stretnutia priateľov regionálnej histórie*. roč. 6. Hradište : Občianske združenie Priatelia histórie Novohradu, 2020, s. 178. ISBN 978-80-973441-9-1.

HOLEC, Roman. Rok 1919 a Novohrad. In *Zborník zo stretnutia priateľov regionálnej histórie,* roč. 6. Hradište : Občianske združenie Priatelia histórie Novohradu, 2020, s. 186 – 219. ISBN 978-80-973441-9-1.

KUSÝ, Ivan (ed.). *Korešpondencia Timravy a Šoltésovej*. Bratislava : Slovenská akadémia vied a umení, 1952, 228 s.

KRÁLIK, Pavel Jaroslav. Doba v Timrave a o Timrave (Dve doby a Záplava). In LOMENČÍK, Július (ed.). *Dráma duše v pokojnom živote. Božena Slančíková-Timrava v živote a diele. Zborník z odborného seminára o živote a diele Boženy Slančíkovej-Timravy 6. októbra 2017 v Lučenci*. Lučenec : Ing. Ján Sivok – JSS pre Spolok Milana Rastislava Štefánika, 2017, s. 171-174. ISBN 978-80-971805-5-3.

PONICKÁ, Hana. *Ábelovský dom*. Bratislava : Tatran, 2020, 127 s. ISBN 978-80-222-113-21.

SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena. Záplava. In JUÁŠ, Ján (ed.). *Tri vojnové novely*. Liptovský Mikuláš : Spolok Martina Rázusa, 2015, 166 s. ISBN 978-80-972016-1-6.

MEČIAR, Stanislav (ed.). *Sobrané spisy Timravy*, *Sväzok X*. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1942, 170 s.

KUSÝ, Ivan – JESENSKÁ, Zora – MATUŠKA, Alexander (eds.). *Timrava v kritike a spomienkach*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958, 849 s.

ŠMATLÁK, Stanislav. *Dejiny slovenskej literatúry II*. Bratislava : Národné literárne centrum, 1999, s. 265-266. ISBN 80-88878-50-0.

doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD.
Filozofická fakulta UMB
Tajovského 51
974 01 Banská Bystrica, Slovakia
julius.lomencik@umb.sk